

AGNIESZKA REGULSKA

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

ORCID: 0000-0002-0988-8339

Adopcja – w kierunku dobra dziecka i spełnionego rodzicielstwa

DOI: <https://doi.org/10.26142/stgd-2019-029>

*„Miarą więzi między rodzicami a dziećmi
nie są jedynie parametry genetyczne.
Miłość, która rodzi,
jest przede wszystkim darem z siebie.
Istnieje rodzenie, które urzeczywistnia się
przez przyjęcie dziecka, opiekę nad nim,
poświęcenie się mu.
Więź, jaka dzięki temu powstaje,
jest tak głęboka i trwała,
że w niczym nie ustępuje więzi
opartej na pokrewieństwie biologicznym”¹.*

Streszczenie: Artykuł dotyczy adopcji dzieci w polskim systemie prawnopiekuńczym. Analizie zostały poddane dwie kluczowe kwestie: dobro dziecka i spełnienie w rodzicielstwie. Adopcja umożliwia wychowanie w środowisku rodzinnym tym dzieciom, które z różnych powodów zostały pozbawione pieczy rodziców biologicznych. Prawo do wychowania w rodzinie znajduje się w podstawowym kanonie praw dziecka. Przysposobienie ma służyć dobru dziecka, wychodzić naprzeciw jego potrzebom oraz prawu do opieki rodzicielskiej i rozwoju w prawidłowo funkcjonującym środowisku rodzinnym. Adopcja otwiera również szanse na spełnienie w rodzicielstwie, którego istoty nie wyczerpuje biologiczne poczęcie i zrodzenie dziecka.

Słowa kluczowe: adopcja, dobro dziecka, rodzicielstwo, rodzina

---

¹ Jan Paweł II, *Miłość, która przyjmuje opuszczone dziecko*. Przemówienie do rodzin adopcyjnych, Watykan 5 IX 2000.

Adoption – Towards the Good of the Child and Fulfilling in the Parenthood

Summary: The article is regarding adoption of children in the Polish system legal-protective. There were analysed two crucial issues: the good of the child and fulfilling in the parenthood. Adoption enables these children which from various reasons were deprived of the care of biological parents to bring up in the home environment. The right to bring up in the family is in an essential canon of children's rights. The preparation is supposed to serve the good of the child, to try to meet his needs and the right to the parental care and the development in the correctly functioning family environment. Adoption is also opening chances of fulfilling in the parenthood, of which a biological conception and giving the child rise to aren't using the being up.

Keywords: adoption, good of the child, parenthood, family.

Wstęp

Wśród celów organizowania przez organy państwowe adopcji i pieczy zastępczej nad dzieckiem szczególnego znaczenia nabiera potrzeba zapewnienia wszechstronnej ochrony praw i dobra dziecka, nie tylko jako osoby, samoistnego podmiotu, lecz również dziecka jako integralnej części rodziny naturalnej. Opieka nad rodziną i dzieckiem, jako element polityki społecznej państwa, zmierza do podkreślenia autonomii rodziny i prymatu rodziców w wychowaniu dzieci, prawa dziecka i rodziny do pomocy i wsparcia ze strony instytucji publicznych oraz realizacji konstytucyjnej zasady pomocniczości².

W tym kontekście istotną kwestią jest odniesienie do podstawowej zasady dotyczącej adopcji: powinna być ukierunkowana na realizację dobra dziecka. W związku z tym pragnienie posiadania potomstwa przez rodziców i spełnienie w rodzicielstwie ujmowane jest jako sprawa wtórna, chociaż bardzo istotna. Uwzględnienie tej zasady oznacza m.in., że w procedurze przysposobienia to dla dziecka powinno „dobierać się” kandydatów na rodziców adopcyjnych, mając na względzie ocenę możliwości jak najpełniejszego zaspokojenia przez nich

---

² „Prawo dziecka do pieczy zastępczej nie posiada absolutnego charakteru i może zostać zastosowane tylko wówczas, gdy jest to niezbędne. Oznacza to, że środki zmierzające do odłączenia dziecka od jego rodziny należy stosować przy zaistnieniu wyjątkowych okoliczności, uzasadnionych potrzebą jak najlepszej ochrony praw i dobra dziecka. W tym jednak wypadku należy zachować właściwą proporcję pomiędzy dobrem dziecka a interesem jego rodziców, uwzględniając przy tym konieczność zabezpieczenia przede wszystkim dobra dziecka, które w zależności od istoty i wagi, może przeważać interesy rodzica” (Łakoma 2014, s. 98–99).

indywidualnych potrzeb rozwojowych i opiekuńczych dziecka. Nasuwa się zatem podstawowe pytanie: komu adopcja ma służyć? Dziecku, czy kandydatom na rodziców adopcyjnych? Te kwestie staną się przedmiotem analiz w niniejszym artykule.

1. Istota i rodzaje adopcji

Adopcja (łac. *adoptio* - usynowienie) jest to przysposobienie cudzego dziecka i uznanie go za własne, w wyniku czego pomiędzy nim a nową rodziną powstają relacje prawne, takie jak w rodzinie biologicznej. Adopcja jest aktem prawnym na mocy którego następuje pełne włączenie dziecka - biologicznie niespokrewnionego - do nowej rodziny przy jednoczesnym całkowitym zerwaniu więzi z rodziną naturalną.

W polskim prawie adopcja określana jest jako „przysposobienie”, co oznacza powstały z woli osób zainteresowanych stosunek prawny, jaki istnieje między rodzicami a dzieckiem. Przysposobienie dokonywane jest na wniosek osoby przysposabiającej konstytutywnym orzeczeniem sądu opiekuńczego³. Wywołuje ono skutki nie tylko między stronami przysposobienia, lecz także wobec wszystkich innych członków rodziny.

Przywołane wcześniej przepisy prawa polskiego (art. 114-127 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego), uznane są także na forum prawa kanonicznego: „Dzieci adoptowane zgodnie z przepisami prawa cywilnego uważane są za dzieci tego lub tych, którzy je adoptowali”⁴. Ponadto w prawie kanonicznym adopcja jest podstawą małżeńskiej przeszkody pokrewieństwa prawnego: „Nie mogą ważnie zawrzeć małżeństwa ze sobą ci, którzy są związani pokrewieństwem prawnym powstałym z adopcji, w linii prostej lub w drugim stopniu linii bocznej”⁵; obejmuje ona linię prostą oraz drugi stopień linii bocznej. W świeckim prawie zakres tej przeszkody jest węższy⁶. Ponadto kwestie dotyczące procedur adopcyjnych będących w zakresie zadań Ośrodków Adopcyjnych reguluje ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁷.

---

³ Art. 114-127 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz. U., Nr 9, poz. 59 z późn. zm.). (dalej: KRO)

⁴ Kan. 110 Kodeksu Prawa Kanonicznego. (dalej: KPK)

⁵ Kan. 1094 KPK.

⁶ Art. 15 § 1 KRO.

⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2016 r., poz. 575). (dalej: UWR)

W polskim systemie prawno-opiekuńczym przewidziane są trzy formy przysposobienia dziecka⁸:

- 1) Całkowite, czyli pełne nierozwiązywalne⁹ (*adoptio plenissima*);
- 2) Pełne rozwiązywalne¹⁰ (*adoptio plena*);
- 3) Niepełne¹¹ (*adoptio minus plena*).

Adopcja jest optymalnym modelem opieki nad dzieckiem całkowicie osieroconym, gdyż nie jest okresową pieczę zastępczą, lecz daje szansę na ustanowienie trwałej nowej rodziny dla dziecka. Rodzinne i instytucjonalne formy pieczy zastępczej sprawują opiekę nad osieroconym dzieckiem tymczasowo, maksymalnie do osiągnięcia przez nie pełnoletności. Natomiast adopcja jest aktem prawnym ustanawiającym nową rodzinę dla dziecka na stałe. Stosunek przysposobienia pełnego lub niepełnego może ulec rozwiązaniu na wniosek przysposabiającego, prokuratora lub przysposobionego, jedynie ważnych powodów i pod warunkiem, że nie narusza to dobra dziecka, którego dotyczy¹².

⁸ Art. 121-124 KRO.

⁹ Sąd wydaje orzeczenie o ustanowieniu adopcji w sytuacji, gdy rodzice wyrazili zgodę na przysposobienie dziecka, bez wskazania osoby przysposabiającej (zgoda *in blanco*) lub gdy rodzice dziecka nie żyją. Rodzice biologiczni wyrażając zgodę na adopcję przystają na zerwanie wszelkich więzów z dzieckiem, a tym samym i na to, że nie będą znali nazwiska ani też miejsca zamieszkania osób przysposabiających ich dziecko. Obligatoryjnie sporządzany jest nowy akt urodzenia dla adoptowanego dziecka z wpisaniem jako rodziców osoby przysposabiającej. Dziecko otrzymuje nazwisko rodziców adopcyjnych, uzyskuje uprawnienia do dziedziczenia po nich i ich krewnych. Przepisowanie całkowite jest nierozwiązywalne.

¹⁰ Skutkuje powstaniem takiego stosunku prawnego, jaki istnieje pomiędzy rodzicami a dziećmi. Ustaje natomiast dotychczasowa władza rodzicielska biologicznych rodziców, ustają również obowiązki i uprawnienia alimentacyjne między przysposobionym a jego naturalnymi krewnymi. Przepisowany nie dziedziczy po swoich wstępnych naturalnych i ich krewnych, a osoby te nie dziedziczą po nim. Przepisowany nabywa prawa i obowiązki w stosunku do rodziców adopcyjnych oraz ich krewnych. Jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka, władza rodzicielska przysługuje obojgu małżonkom wspólnie. O sporządzeniu nowego aktu urodzenia z wpisaniem rodziców przysposabiających orzeka sąd na podstawie wniosku adoptujących lub dziecka, które ukończyło trzynaście lat. Adoptowane dziecko otrzymuje nazwisko nowych rodziców lub, na życzenie przysposobianego i za zgodą adoptujących, dwuczłonowe złożone z dotychczasowego i nazwiska przysposabiających. Na wniosek przysposabiającego sąd może zmienić dotychczasowe imię dziecka. Jeżeli przysposobiony ukończył trzynaście lat, może to nastąpić tylko za jego zgodą.

¹¹ Ma ono charakter wyjątkowy i jest orzekane bardzo rzadko. Współcześnie ten rodzaj przysposobienia został wyparty przez instytucję rodzin zastępczych. Sąd ustanawia przysposobienie niepełne tylko na wyraźne żądanie przysposabiającego oraz za zgodą osób, których zgoda jest w takich sytuacjach wymagana. Skutki adopcji niepełnej dotyczą tylko relacji pomiędzy dzieckiem a przysposabiającym, w przyszłości mogą rozciągać się także na zstępnych przysposobionego. Adoptowane dziecko podlega władzy rodzicielskiej przysposabiającego (ustaje władza rodziców naturalnych) otrzymuje jego nazwisko i dziedziczy po nim. Nie powstaje stosunek prawnorodzinny między przysposobionym i jego zstępными, a krewnymi rodziców adopcyjnych. Nie wygasają stosunki prawne dziecka z jego biologiczną rodziną. W czasie trwania przysposobienia nie istnieją uprawnienia alimentacyjne, ale po jego rozwiązaniu zaczynają obowiązywać. Przepisowanie niepełne nie może być orzeczone w razie wyrażenia przez rodziców biologicznych zgody bez wskazania osób przysposabiających.

¹² Art. 125 i 127 KRO.

2. Przesłanki do adopcji dziecka

Kierowanie dziecka do adopcji oznacza, że znajduje się ono w sytuacji trwałego sieroctwa i braku możliwości wychowywania w biologicznej rodzinie (również w perspektywie dalszej przyszłości) ze względu na sytuację:

- zrzeczenia się praw rodzicielskich do dziecka przez jego rodziców (tzw. zgoda blankietowa wyrażona w sądzie opiekuńczym bez wskazania osoby przysposabiającej);
- ingerencji sądu w sferę władzy rodzicielskiej poprzez pozbawienie rodziców tej władzy w stosunku do ich dziecka ze względu na rażące zaniedbywanie obowiązków opiekuńczych i wychowawczych, nadużycia władzy rodzicielskiej lub niemożność jej wykonywania z powodu trwałej przeszkody;
- braku możliwości ustalenia tożsamości rodziców (na przykład: rodzice są nieznani, gdy pozostawiają dziecko w tzw. „oknie życia” lub w innych sytuacjach porzucenia go);
- sieroctwa naturalnego dziecka będącego skutkiem śmierci rodziców.

Ponadto normy prawne określają szereg przesłanek, które warunkują możliwość dokonania tego aktu. Przynosić można tylko osobę małoletnią (od 6 tygodnia życia do 18 roku życia) i dla jej dobra. Rodzicami adopcyjnymi mogą zostać małżonkowie, ale również osoba samotna. Jeśli formalnie adoptuje jeden małżonek, nie może tego uczynić bez zgody współmałżonka¹³. Polskie prawo nie zezwala na przysposobienie dziecka przez rodzeństwo, osoby żyjące w konkubinacie, czy w związkach homoseksualnych. W tym kontekście istotną kwestią jest odniesienie do podstawowej zasady (zapisanej również w KRO): adopcja jest dla dobra dziecka, natomiast pragnienie posiadania potomstwa przez rodziców i spełnienie w rodzicielstwie są istotne, jednakże ujmowane jako sprawa wtórna. W związku z tym w procedurze przysposobienia to dla dziecka „dobiera się” kandydatów na rodziców adopcyjnych mając na względzie ocenę możliwości zaspokojenia przez nich indywidualnych potrzeb rozwojowych i opiekuńczych dziecka. Kwestia ta bywa pomijana lub bagatelizowana w toczącej się w przestrzeni publicznej dyskusji na temat uzyskania przez pary homoseksualne prawa do adopcji dzieci. Uwzględnienie wspomnianej zasady „adopcja jest dla dobra dziecka” stanowi kluczowy i rozstrzygający argument w tej debacie – dziecko nie jest i nie może być traktowane jako „obiekt” do nabycia w celu zaspokojenia określonych pragnień i potrzeb kogokolwiek (dotyczy to zarówno par homoseksualnych, jak i heteroseksualnych).

---

¹³ Art. 116 KRO.

Kolejna kwestia dotyczy odpowiedniej różnicy wieku pomiędzy osobą adoptującą i adoptowaną (jaka zazwyczaj występuje między rodzicami a dziećmi, tzn. minimum 18 lat). Ponadto przysposabiający musi mieć pełną zdolność do czynności prawnych, pełnię praw cywilnych i obywatelskich. Jeśli dziecko ukończyło 13 lat, wymagana jest jego zgoda na przysposobienie, a jeśli znani są rodzice osoby adoptowanej i nie zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej, potrzebna jest także ich zgoda¹⁴.

Dziecko adoptowane otrzymuje nazwisko adoptującego oraz nabywa uprawnienia i obowiązki wynikające z pokrewieństwa. Jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka, władza rodzicielska przysługuje obojgu małżonkom wspólnie. Należy podkreślić również znaczenie stosowania zasady równego traktowania dzieci przysposobionych i dzieci naturalnych – *adoptio naturam imitatur*¹⁵.

Tabela 1. Ewidencja spraw o przysposobienie w sądach rodzinnych w latach 2000-2018

Lata	Wpłynęło	Załatwiono	w tym orzeczono			Pozostało na następny okres
			razem	w tym w liczbie razem		
			(w sprawach)	przez osoby zamieszkałe za granicą *)	przysposobienie, na które rodzice wcześniej wyrazili zgodę *)	
2000	2 926	2 893	2 474	217	857	605
2001	2 970	2 913	2 496	190	833	619
2002	2 854	2 839	2 454	211	855	634
2003	2 731	2 730	2 371	222	956	635
2004	2 981	3 005	2 622	256	938	615
2005	3 011	2 930	2 466	238	866	701
2006	3 157	3 126	2 752	344	872	728
2007	3 348	3 212	2 662	226	744	861
2008	3 424	3 375	2 838	294	621	910
2009	3 432	3 343	2 884	260	641	1 000
2010	3 430	3 356	2 895	261	618	1 074

¹⁴ Art. 114, 118 i 120 KRO.

¹⁵ M. Andrzejewski, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2004, s. 163.

2011	3 430	3 346	2 868	193	625	1 158
2012	3 588	3 678	3 055	190	652	1 069
2013	3 664	3 510	3 030	220	652	1 223
2014	3 519	3 604	3 037	204	628	1 138
2015	3 513	3 477	2 946	199	519	1 174
2016	3 304	3 291	2 816	204	407	1 187
2017	2 963	2 979	2 479	70	253	1 171
2018	2 875	2 782	2 307	21	247	1 264

*) liczby dotyczą osób

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (<https://www.gov.pl/web/rodzina/667informacje-statystyczne> dostęp: 18.08.2019)

3. Ośrodki Adopcyjne i procedura przysposobienia

Prowadzenie procedury przysposobienia jest zadaniem Ośrodków Adopcyjnych, które w ramach swoich działań wydają między innymi opinie kwalifikacyjne dla kandydatów do adopcji dziecka, biorą udział w posiedzeniach w sprawie okresowej oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz prowadzą szkolenia dla kandydatów na rodziny przysposabiające¹⁶.

Do końca 2011 roku prowadzenie Ośrodków Adopcyjno-Opiekuńczych (nazwa wówczas obowiązująca) było zadaniem własnym samorządu powiatowego, realizowanym na mocy ustawy o pomocy społecznej. Od 2012 roku zgodnie z założeniami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, procedury przysposobienia realizowane są przez Ośrodki Adopcyjne prowadzone przez samorząd województwa lub na jego zlecenie przez podmioty niepubliczne jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej i finansowane przez budżet państwa¹⁷. Prowadzenie procedury przysposobienia jest zadaniem należącym do wyłącznych

¹⁶ Por. A. Kalus, *Rodzina adopcyjna*, [w:] *Formy opieki, wychowania i wsparcia w zreformowanym systemie pomocy społecznej*, red. J. Brągiel, S. Badora, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2005, s. 257-271.

¹⁷ Celem wprowadzonych zmian w organizacji podmiotów prowadzących przedsądowe postępowanie adopcyjne była racjonalizacja infrastruktury w tym zakresie, poprawa jakości usług, skrócenie czasu oczekiwania dzieci na adopcję, a także bieżąca kontrola przebiegu procesów adopcyjnych. Wprowadzony wspomnianą ustawą wymóg niemal natychmiastowego rozszerzenia pola poszukiwań rodziny adopcyjnej na wszystkie województwa zwiększył szansę dzieci na ich przysposobienie.

kompetencji Ośrodków, które w ramach swoich działań wydają między innymi opinie kwalifikacyjne dla kandydatów do przysposobienia dziecka, biorą udział w posiedzeniach w sprawie okresowej oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz prowadzą szkolenia dla kandydatów na rodziny przysposabiające. Za przebieg procesu przygotowania kandydatów do adopcji odpowiadają Ośrodki Adopcyjne, natomiast sąd rodzinny na podstawie ich opinii kwalifikacyjnych podejmuje decyzję o przekazaniu dziecka nowym rodzicom. Kandydaci na rodziców adopcyjnych poddawani są procedurze przygotowawczej i ocenie ich kwalifikacji przez osoby reprezentujące dobro dziecka¹⁸.

---

¹⁸ Małżonkowie lub osoba samotna zainteresowani przysposobieniem dziecka w pierwszej kolejności kontaktują się z Ośrodkiem Adopcyjnym. Podczas pierwszego spotkania zostaje przedstawiona im procedura kwalifikacyjna. Kandydaci informowani są o zaświadczeniach koniecznych do wszczęcia postępowania.

W kolejnych etapach procedury mają miejsce rozmowy psychologów i pedagogów z przyszłymi rodzicami dotyczące m.in. motywów adopcji, wiedzy o rozwoju dziecka i jego potrzebach, stanu zdrowia kandydatów, więzi małżeńskich, statusu materialnego. Odbywają się również badania psychologiczne, których wyniki ujęte są w opinii pisanej przez psychologa ośrodka. Przeprowadzany jest wywiad środowiskowy w miejscu zamieszkania. Osoby ubiegające się o zaświadczenie kwalifikacyjne biorą udział w spotkaniach, warsztatach i dyskusjach problemowych.

Formą przygotowawczą do procesu adopcyjnego jest szkolenie rodziców metodą grupową na podstawie programów ministerialnych. Zgodnie z ustawą, program szkolenia jest zatwierdzany, na wniosek podmiotu wnoszącego, przez ministra właściwego do spraw rodziny na okres 5 lat. Zdarza się, że z uwagi na szczególne wskazania dotyczące dziecka i dla jego dobra kandydaci przygotowują się indywidualnie. Po ukończeniu szkolenia komisja kwalifikacyjna podejmuje decyzje o zakwalifikowaniu małżonków bądź osoby samotnej. Wprowadzenie w ustawie z 2011 roku obowiązku szkolenia kandydatów na rodziców adopcyjnych weryfikuje ich motywacje i podnosi kompetencje rodzicielskie. Szkolenia te są nieodpłatne. Każdy kandydat musi przedstawić sądowi zaświadczenie o ukończeniu odpowiedniego szkolenia, którego program został zatwierdzony decyzją ministra właściwego do spraw rodziny.

Uzyskanie zaświadczenia kwalifikacyjnego otwiera możliwości rozpoczęcia poszukiwania dziecka. Rodzicom przedstawiana jest dokumentacja dziecka wybranego na podstawie opinii wychowawców, lekarzy, psychologa oraz omówiona zostaje jego sytuacja rodzinna i prawna. Po wyrażeniu przez rodziców gotowości do adopcji konkretnego dziecka następuje wizyta w placówce pieczy zastępczej, w której ono przebywa. Następnie składany jest do Sądu Rodzinnego - Wydział Rodzinny i Nieletnich - wniosek o adopcję i zmianę miejsca pobytu dziecka oraz cała dokumentacja z Ośrodka Adopcyjnego. Zgoda Sądu na rozpoczęcie sprawowania bezpośredniej opieki nad dzieckiem daje możliwość rodzicom preadopcyjnym zabrania go do domu. W kolejnych miesiącach prowadzone są procedury sądowe zmierzające do orzeczenia przysposobienia. W tym czasie następuje m.in. wizyta kuratora sądowego i pracownika Ośrodka Adopcyjnego w domu rodziców celem poznania realizacji obowiązków opiekuńczo-wychowawczych wobec dziecka. Rozprawa w Sądzie Rodzinnym o przysposobienie odbywa się z udziałem opiekuna prawnego dziecka. Orzeczenie o adopcji wymaga okresu trzech tygodni na uprawomocnienie postanowienia.

Tabela 1. Liczba Ośrodków Adopcyjnych (publiczne i niepubliczne według województw:

Lp.	Województwa	Ośrodki Adopcyjno-Opiekuńcze w 2011 roku	Ośrodki Adopcyjne w latach 2012 – 2015*	Ośrodki Adopcyjne w 2018 roku
1	Dolnośląskie	9	3	3
2	Kujawsko-pomorskie	4	6	6
3	Lubelskie	4	4	4
4	Lubuskie	3	4	4
5	Łódzkie	6	4	4
6	Małopolskie	6	6	5
7	Mazowieckie	11	10	9
8	Opolskie	2	2	2
9	Podkarpackie	4	1	1
10	Podlaskie	3	1	2
11	Pomorskie	8	2	2
12	Śląskie	11	11	9
13	Świętokrzyskie	2	1	1
14	Warmińsko-mazurskie	7	3	3
15	Wielkopolskie	8	6	6
16	Zachodnio-pomorskie	8	4	4
	RAZEM	96	68	64

* W latach 2012-2015 liczba Ośrodków Adopcyjnych pozostawała na niezmiennym poziomie w każdym województwie.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (<https://www.gov.pl/web/rodzina/667informacje-statystyczne>, dostęp: 18.08.2019).

Zmiany wprowadzone ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej spowodowały zamknięcie 28 tego typu placówek z końcem 2011 r. (w skali całego kraju funkcjonowało 96 ośrodków adopcyjno-opiekuńczych, natomiast od 2012 r. dalszą działalność mogło kontynuować tylko 68 z nich). Wśród województw, w którym odnotowano największe spadki ich liczby, należy wymienić zwłaszcza:

dolnośląskie (zamknięto sześć ośrodków), pomorskie (6), warmińsko-mazurskie (4), zachodniopomorskie (4) i podkarpackie (3). W latach 2012-2015 ilość ośrodków adopcyjnych pozostawała na niezmiennym poziomie w każdym z województw i wynosiła 68 w skali całego kraju, z których 40 (tj. 59%) stanowiły ośrodki publiczne. Do 2018 roku zamknięto kolejne cztery placówki i aktualna ich liczba wynosi 64. Relatywnie najwięcej ośrodków adopcyjnych jest w województwach mazowieckim i śląskim. W mazowieckim jest to też efekt umiejscowienia trzech ośrodków adopcyjnych, które zostały upoważnione przez ministra do prowadzenia spraw z zakresu adopcji międzynarodowej.

Ze względu na potrzebę chronienia małoletnich przed zaburzeniami emocjonalnymi, wynikającymi z rozdzielenia dziecka z rodziną biologiczną (zwłaszcza tzw. choroba sieroca), wskazane jest jak najszybsze przeprowadzenie adopcji¹⁹. Poza okolicznościami związanymi ze śmiercią rodziców biologicznych lub sytuacją, gdy są oni nieznani (umożliwiający wszczęcie procedury adopcyjnej), warunkiem skierowania dziecka do przysposobienia jest zrzeczenie się przez rodziców biologicznych praw rodzicielskich lub pozbawienie ich praw rodzicielskich przez sąd. Brak zrzeczenia się praw rodzicielskich przez rodziców naturalnych w sposób istotny decyduje o tym, że bardzo wiele dzieci przebywa w placówkach pieczy zastępczej nawet do uzyskania pełnoletności.

Wprowadzony ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wymóg niemal natychmiastowego (w ciągu 17 dni od kwalifikacji dziecka do przysposobienia) rozszerzenia pola poszukiwań rodziny adopcyjnej na wszystkie województwa zwiększa szansę dzieci na znalezienie domu. Rozwiązania obecne są korzystne z punktu widzenia dziecka, nie oznaczają jednak wprost, że osoby ubiegające się o adopcję dziecka będą oczekiwać na nią krócej. Problemem bowiem w Polsce nie jest zbyt skomplikowany system przygotowania kandydatów, ale brak dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, co wydłuża postępowanie w sądach²⁰.

Kolejnym rozwiązaniem, które ma ograniczyć przypadki zbyt długiego przebywania w pieczy zastępczej dzieci z uregulowaną sytuacją prawną jest przepis ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z 2011 roku mówiący o obowiązku zgłaszania dzieci z uregulowaną sytuacją prawną do ośrodka adopcyjnego, pod rygorem rozwiązania bez wypowiedzenia stosunku pracy z dyrektorem placówki opiekuńczo-wychowawczej i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej. Jednocześnie ustawa wprowadziła zmianę w kodeksie postępo-

¹⁹ Por. *Rodzicielstwo: między domem, prawem, służbami społecznymi*, red. A. Kwak, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2008.

²⁰ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Informacja Rady Ministrów o realizacji w roku 2015 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2016, poz. 575)*, Warszawa 31 lipca 2015 r., s. 35-37.

wania cywilnego, która obliguje sąd rodzinny do przesyłania, w ciągu 7 dni od dnia uprawomocnienia, postanowienia sądu o odebraniu władzy rodzicielskiej do ośrodka adopcyjnego prowadzącego wojewódzki bank danych²¹.

4. Dobro dziecka a spełnienie w rodzicielstwie

Dobro dziecka powinno być zawsze traktowane jako wartość nadrzędna, zarówno jeśli chodzi o regulacje prawne, jak i działalność instytucji zajmujących się przygotowaniem kandydatów na rodziców adopcyjnych, i wreszcie - postawę osób pragnących przysposobić dziecko. W artykule 3 Konwencji o prawach dziecka²² sformułowana została zasada, która stanowi, iż: „[...] we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka”²³. W związku z tym organom władzy publicznej przypisane zostały zadania ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją²⁴. W określonych okolicznościach dopuszczana jest interwencja w obronie praw dziecka, nawet bez uwzględnienia zdania rodziców lub opiekunów prawnych, gdyż jest ono podmiotem posiadającym ograniczone możliwości ochrony swych interesów²⁵. Oznacza to, że dziecko jest podmiotem, a nie przedmiotem wszelkich działań prawnych²⁶.

---

²¹ Tamże, s. 36.

²² Konwencja Praw Dziecka została uchwalona jednomyślnie przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 roku. Polska ratyfikowała ją 7 czerwca 1991 roku.

²³ H. Kołakowska-Przełomiec, D. Wójcik, *Idee Konwencji Praw Dziecka a ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich*, [w:] *Prawa dziecka. Deklaracje i rzeczywistość. Materiały z konferencji Rembertów 19-21 czerwca 1992*, Oficyna wydawnicza „Impuls”, Warszawa 1993, s. 35.

²⁴ Art. 72, ust. 1 Konstytucji RP.

²⁵ A. Regulska, *Rodzina i piecza zastępcza nad dzieckiem w perspektywie zasady pomocniczości. Analiza dyskursu retoryki politycznej*, Warszawa 2018, s. 148.

²⁶ W myśl Konwencji dziecku po urodzeniu należy sporządzić akt urodzenia z imieniem i nazwiskiem. Oznacza to nie tylko nadanie mu tożsamości, ale także fakt, iż po urodzeniu dziecko jest bytem prawnym, zarejestrowanym. Ponadto, akt urodzenia wskazuje nie tylko na sam fakt narodzin dziecka, lecz również wskazuje jego stan cywilny, pochodzenie od określonych rodziców, zarówno matki jak i ojca. Osoby rodziców są na ogół zgodne z rzeczywistym, biologicznym pochodzeniem dziecka. W przeciwnym razie, przyznaje się dziecku prawo do poznania swojego prawdziwego pochodzenia. W samej Konwencji stwierdzono, iż prawo do poznania pochodzenia dziecka jest realizowane, jeżeli jest to możliwe. Kwestie te reguluje już prawodawstwo poszczególnych państw, które ratyfikowały Konwencję. W przypadku Polski Rząd RP złożył w tej sprawie zastrzeżenie, iż to prawo dziecka podlega ograniczeniu przez prawo krajowe, które tę tajemnicę wiąże dobrem dziecka przysposobionego. - T. Smyczyński, *Czy jest potrzebna Konwencja o prawach dziecka? Geneza i funkcje konwencji*, [w:] *Prawa dziecka. Konteksty prawne i pedagogiczne*, red. M. Andrzejewski, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2012, s. 13-14.

Uwzględnienie dobra dziecka posiada szczególny wymiar w sytuacjach adopcji lub ustanowienia pieczy zastępczej. Dobro dziecka wymaga zachowania w pierwszej kolejności prawa dziecka do wychowania w naturalnej rodzinie. Piecza zastępcza posiada pomocniczy (subsydiarny) charakter wobec naturalnej i pierwotnej pieczy rodziców biologicznych. Tym samym prawo dziecka do opieki i wychowania w pieczy zastępczej ma charakter wtórny w relacji do prawa dziecka do wychowania w rodzinie naturalnej. W tym kontekście wychowanie dziecka w rodzinie jawi się jako istotny warunek realizacji praw i dobra dziecka²⁷.

W rodzicielstwie adopcyjnym podstawową kwestią jest motywacja do przysposobienia dziecka. Z jednej strony kandydaci na rodziców muszą być świadomi, że przyjęcie dziecka jako własne nie jest czymś, co im się „należy” tylko dlatego, że pragną doświadczać rodzicielstwa. U kandydatów na rodziców adopcyjnych istotna jest w tym względzie motywacja do jak najpełniejszego zaspokojenia potrzeb dziecka i stworzenia dla niego środowiska rodzinnego we wszystkich wymiarach życia. Motywacja „skupiona na dziecku” i jego dobru stanowi jednocześnie fundament spełnienia się w rodzicielstwie, gdyż jest wyrazem miłości rozumianej jako świadomy i wolny dar z siebie.

Naturalnym składnikiem motywacji do przysposobienia dziecka jest potrzeba posiadania potomstwa i pragnienie dopełnienia miłości małżeńskiej przez miłość rodzicielską. Te potrzeby powinny jednak zostać ukierunkowane nie tylko na realizację osobistych celów („zostać rodzicem”, „mieć” dziecko), lecz na dobro dziecka, które przemawia za tym, aby w sytuacji pozbawienia dziecka rodziny naturalnej miało ono zapewnione środowisko opiekuńcze zbliżone jak najbardziej do rodzinnego („być dla dziecka matką/ojcem”).

Zakończenie

Adopcja ma szansę stać się prawdziwym rodzicielstwem, jeśli motywacje rodziców przekraczają „zwykłą” dobroczynność (przyjęcie i wychowanie niechcianego dziecka), a także gdy nie wynikają wyłącznie z egoistycznego pragnienia „posiadania” dziecka. Wskaźnikiem prawidłowej motywacji do przysposobienia dziecka jest równowaga pomiędzy motywami altruistycznymi i egoistycznymi. Dzięki obustronnej wymianie korzyści spełnia się poczucie sprawiedliwości, czyli zostaje zachowana równowaga „interesów”. Kandydaci muszą być przygotowani na ewentualne trudności w wychowaniu adoptowanego dziecka, większe zazwyczaj, niż w wychowaniu dziecka biologicznego²⁸. Podstawą prawidłowej motywacji jest

²⁷ A. Regulska, *Rodzina i piecza zastępcza...*, dz. cyt., s. 141.

²⁸ Por. Kozdrowicz E. (red.), *Adopcyjne rodzicielstwo: dylematy, nadzieje, wyzwania*, Wydawnictwo

również akceptacja dziecka ze wszystkimi jego cechami i ograniczeniami, przyjęcie go takim, jakim jest, brak wymagań co do płci, wieku; przyjęcie dziecka jako wartości samoistnej - widzenie w nim człowieka.

Każde nowe życie jest darem i żaden człowiek nie może rościć sobie prawa do dysponowania nim według uznania. Otwarcie się na adopcję może więc stanowić akt potwierdzenia wyznawanych wartości. Jest to wyraz podmiotowego traktowania dziecka, uznawania jego wartości jako osoby, a także pojmowania rodzicielstwa jako daru. Trzeba jasno powiedzieć, że dziecko jest osobą, wymaga zatem podmiotowego traktowania i nie może być uznawane za niczyją własność (odnosi się to zarówno do rodzin naturalnych, jak i adopcyjnych).

Rodzicielstwo nie obejmuje wyłącznie aspektu biologicznego poczęcia i zrodzenia, lecz powinna zakładać świadome i rozumne, nieograniczone w czasie „oddawanie siebie” dziecku w różnych wymiarach życia w toku jego rozwoju, podejmowanie świadomego wychowania, opieki i przygotowywania do samodzielności w dorosłości. Miłość rodzicielska zawiera w sobie wszelkie atrybuty pełnego, całościowego daru z siebie, który otwiera osobę na innych, ale też jest fundamentem osobowego spełnienia²⁹. Poprzez otwarcie się na drugie „ja” człowiek spełnia swe osobowe istnienie.

Wielu rodziców, również „naturalnych”, gubi istotę rodzicielstwa, zniekształca ją (np. dziecko „projekt” moich marzeń, paidocentryzm, dziecko-partner, dziecko - „centrum dowodzenia”, itd.), ale też występuje wiele form krzywdzenia dziecka. Warunkiem spełnienia w rodzicielstwie jest zatem właściwa motywacja do bycia rodzicem, dojrzała miłość, podmiotowe traktowanie dziecka, rozumne i odpowiedzialne wychowanie, świadomość trudów, wyrzeczeń, często też i różnorodnych cierpień.

Literatura

Andrzejewski, M., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2004.

Błęszyński, J.J., *Kluczowe zagadnienia przysposobienia i funkcjonowania rodzin adopcyjnych*, Kraków 2005.

Jan Paweł II, Encyklika „Redemptor Hominis”, 1979.

Kalus, A., „Rodzina adopcyjna, w: *Formy opieki, wychowania i wsparcia w zreformowanym systemie pomocy społecznej*, red. J. Brągiel – S. Badora, Opole 2005, s. 257-271.

Akademickie Żak, Warszawa 2013.

²⁹ Człowiek najpełniej spełnia się, aktualizuje się przez miłość. Można powiedzieć, że istnieje on po to, aby kochać i być kochanym - „Człowiek nie może żyć bez miłości. Człowiek pozostaje dla siebie istotą niezrozumiałą, jego życie jest pozbawione sensu, jeśli nie objawi mu się Miłość, jeśli nie spotka się z Miłością, jeśli jej nie dotknie i nie uczyni w jakiś sposób swoją, jeśli nie znajdzie w niej żywego uczestnictwa” (Jan Paweł II, Encyklika „Redemptor Hominis”, 1979, n. 10).

- Kozdrowicz, E. (red.), *Adopcyjne rodzicielstwo: dylematy, nadzieje, wyzwania*, Warszawa 2013.
- Kwak, A. (red.), *Rodzicielstwo: między domem, prawem, służbami społecznymi*, Warszawa 2008.
- Regulska, A., *Rodzina i piecza zastępcza nad dzieckiem w perspektywie zasady pomocniczości. Analiza dyskursu retoryki politycznej*, Warszawa 2018.
- Smyczyński, T., *Czy jest potrzebna Konwencja o prawach dziecka? Geneza i funkcje konwencji*, w: *Prawa dziecka. Konteksty prawne i pedagogiczne*, red. M. Andrzejewski, Poznań 2012, s. 9-18.

1. Akty prawne i dokumenty:

- Kodeks Prawa Kanonicznego, Watykan 1983.
- Konwencja Praw Dziecka, Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 roku.
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Informacja Rady Ministrów o realizacji w roku 2015 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2016, poz. 575)*, Warszawa 31 lipca 2015 r.
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (Dz. U., Nr 9, poz. 59 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2016 r., poz. 575).

2. Netografia:

- Jan Paweł II, *Miłość, która przyjmuje opuszczone dziecko*. Przemówienie do rodzin adopcyjnych, Watykan 5 IX 2000. [https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/adopcja_05092000.html]